

Översyn av Ladoks konsortialavgift

1 Bakgrund

Under föregående verksamhetsår har en diskussion uppstått gällande Ladok:s konsortialavgift och principerna för hur denna beräknas. Frågan lyftes inledningsvis av Linköpings universitet utifrån perspektivet att en avgift som baseras på antalet studenter riskerar missgynna lärosäten med många fristående kurser. Frågan lyftes därefter på LADOK:s stämma 2024 där det beslutades att en genomlysning av principerna för avgiften skulle genomföras.

Ladok:s styrelse beslutade som en följd av detta att styrelseledamot Björn Sandahl och konsortiechef Mauritz Danielsson på styrelsens uppdrag skulle utföra genomlysningen. Resultatet av detta arbete presenteras härmed i följande PM.

2 Utgångspunkter

Inför arbetet diskuterades utgångspunkterna för genomlysningen av styrelsen. Detta resulterade i ett antal direktiv som skulle provas under arbetets gång. Dessa var:

- Att undersöka om det fanns gemensamma kostnader som bör fördelas lika för varje lärosäte snarare än proportionellt.
- Att undersöka om helårsstudent och helårsprestation kan användas som en utgångspunkt för avgiften.
- Att undersöka om det fanns andra fördelningssätt utöver dessa.

3 Överväganden

Initialt bedömdes om det fanns gemensamma kostnader som borde fördelas lika mellan lärosätena. Ganska snart uppstod dock flera utmaningar med denna utgångspunkt. För det första fanns inget uppenbart sätt att identifiera särskilda kostnader där det kunde motiveras att lärosätena bör betala en fast kostnad. För det andra skulle en sådan fördelningsmodell leda till dramatiskt ökade avgifter för de mindre lärosätena, något som i praktiken skulle innebära att ett antal lärosäten skulle behöva lämna konsortiet. Givet att detta går emot själva grundtanken med Ladok gjordes

ställningstagandet att någon form av proportionell fördelningsmodell är nödvändig om konsortiet ska kunna bestå i nuvarande form. Gällande alternativa fördelningssätt vid sidan av studenter har överväganden gjorts om något mått baserat på omsättning kunnat användas. Generella omsättningsmått bedömdes tämligen omgående som olämpliga då sådana innehåller ett antal intäkter utan relation till Ladok:s verksamhet. Ett alternativ som utretts är att endast utgå ifrån anslagsintäkter inom utbildning. Dock skulle ett sådant mått inte omfatta doktoranderna och skulle i praktiken bli ett sätt att mäta kostnader per student inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå bakvägen. Den sammanlagda bedömningen blev därför att omsättning som bas för konsortialavgiften i praktiken skulle vara ett mindre lämpligt mått än det som redan är i bruk.

Slutsatsen av dessa överväganden är att konsortialavgiften måste vara proportionell och på något sätt baseras på studentvolymen. Översynen har därför inriktats mot att undersöka om helårsstudent och helårsprestation utgör ett bättre mått än dagens modell med studentantal.

4 Studentantal eller helårsstudent?

Under arbetets gång har genomlysningen försökt överväga om studentvolym som mått kan användas för att identifiera kostnader för driften av konsortiet. Den fråga som mer specifikt försökt klargöras är vad som driver kostnader i systemet: att en student registrerar sig eller i vilken omfattning en student är registrerad i systemet. Om registreringen kunde sägas utgöra en grund för kostnader skulle detta tala för att nyttja studentantal som bas för avgiften. Om det i stället var omfattningen skulle detta tala för att nyttja helårsstudenter. Genomlysningen kan dock konstatera att det inte på något tillförlitligt sätt går att härleda kostnader på detta vis. Att fördela kostnader via studentvolym får därmed betraktas som ett abstrakt mått för kostnadsfördelning, med de osäkerheter som följer av detta.

Att utgå ifrån studentantal som kostnadsfördelning, vilket Ladok idag gör, bär med sig fördelen att det är ett rakt mått som också medger lika hantering av studenter och doktorander. Nackdelen med detta mått är att det inte tar hänsyn till vare sig omfattningen av studierna eller den eventuella studentaktiviteten. Måttet gynnar programdominerade lärosäten

där studenterna studerar på heltid framför lärosäten med ett stort antal fristående kurser.

Om i stället helårsstudenter utgjorde basen för konsortialavgiften skulle detta innebära att studieomfattningen på ett naturligt vis inkluderas i avgiften. Samtidigt omfattar detta mått inte någon studieaktivitet. En utmaning utgörs även av doktoranderna som inte på ett naturligt vis inkluderas i denna modell och kräver en särlösning. Ett sätt att hantera frågan om studentaktivitet är att inkludera måttet helårsprestation i beräkningen av avgiften. Fördelen med detta är att avgiften därmed tar hänsyn till i vilken mån studenten faktiskt fullföljer sin utbildning. En fråga som dock uppstår är vilken proportion helårsprestationen ska ha i relation till helårsstudenten, givet att denna varierar mellan olika prislappar. En oavsiktlig följd är även att konsortialavgiften kommer att variera beroende på vilken typ av utbildning lärosätet erbjuder. Den statistik som årligen presenteras i budgetpropositionen (se exempelvis Prop. 2024/25:1: Budgetproposition 2025, s 118–119) över 20 procentenheter i nationell prestationsgrad mellan olika ämnesområden, där medicin- och vårdutbildningar har höga prestationsgrader och humanistiska utbildningar har lägre. Genom att inkludera detta mått förs därmed utbildningarnas inriktning och karaktär in i avgiftsberäkningen. Detta gäller även proportionen mellan program och fristående kurser, där de senare normalt har lägre prestationsgrad. Detta mått kan således sägas beakta fler variabler, men kräver samtidigt subjektiva ställningstaganden som i sin tur påverkar avgiftsfördelningen.

Slutsatsen av detta är att det finns tre potentiella modeller för att fördela konsortialkostnaden: baserat på dagens system med studentantal, baserat på antalet helårsstudenter och baserat på helårsstudent och helårsprestation. De för alla med sig fördelar och nackdelar. Spontant förefaller ingen av modellerna bära med sig sådana fördelar att den utan invändningar går att rekommendera framför någon annan.

5 Konsekvenser av en förändring av avgiftsberäkningen

En faktor som bör tas med i övervägandet av en förändrad konsortialavgift är vilka konsekvenser själva förändringen bär med sig. Även om själva förändringen är enkelt genomförd och för konsortiet kostnadsneutral kommer den innebära förändrade avgiftsstorlekar för ett antal lärosäten.

Denna förändring kommer, för att dämpa effekterna av förändringen, sannolikt att behöva införas stegvis. Detta innebär att en flerårig modell för övergången behöver tas fram där de båda avgiftssystemen tillämpas parallellt.

6 Bedömning

Slutsatsen av denna genomlysning är att dagens beräkningsmodell för konsortialavgiften kan betraktas som ett abstrakt mått för att klargöra avgiftens fördelning mellan de ingående lärosätena. Den kan inte naturligt härledas till uppkomna kostnader utan får betraktas som ett praktiskt sätt att hantera frågan om kostnadsfördelning. Man kan invända emot några av de effekter som uppkommer genom bruket av studentantal som fördelningsprincip. Denna genomlysning har dock inte funnit att de tänkbara alternativen leder till ett en fördelningsmodell som undanröjer sådana invändningar.

En övergång till helårsstudent eller helårsstudent och helårsprestation som fördelningsmått skulle förvisso förändra hur avgiften fördelas mellan lärosätena. Detta skulle kräva vissa särlösningar vad gäller doktoranderna och orsaka andra fördelningseffekter vilka även de kan invändas emot. Varje ersättningsmodell kommer, oavsett vilken, att gynna vissa variabler framför andra. Det krävs då att det föreligger tillräckliga skäl för att motivera en förändrad avgift om en sådan förändring ska anses vara motiverad. Utifrån vad som framkommit i denna genomlysning förefaller så inte vara fallet.

Slutsatsen av denna genomlysning är därför att Ladokkonsortiet inte ska förändra principerna för fördelning av konsortialavgiften utan kvarstå vid existerande modell.

Björn Sandahl Mauritz Danielsson
Styrelseledamot Konsortiechef